

ગુનાહિત કાયદા સુધારણા જાગૃતિ પ્રોજેક્ટ (સીએલઆરપી)

[આ પૃષ્ઠ છેલ્લે 6 ઓગસ્ટ 2020 ના રોજ સવારે 1230 વાગ્યે અપડેટ કરવામાં આવ્યું હતું. કૃપા કરીને કોઈપણ માહિતી વિના આ માહિતીની નકલ, પુનઃઉત્પાદન અને પરિભ્રમણ કરો.]

આ વેબસાઇટનો ઉદ્દેશ ગૃહ મંત્રાલય દ્વારા રચાયેલી ગુનાહિત કાયદાની સુધારણા સમિતિની કોમેન્ટ્રીને એકત્રિત અને પ્રસારિત કરવાનો છે. સમિતિનો આદેશ અસ્પષ્ટ છે, પરંતુ તે સ્પષ્ટ છે કે તેનું લક્ષ્ય ભારતમાં ગુનાહિત કાયદામાં સુદૂરથી બદલાવ લાવવાની ભલામણ કરવાનું છે. આનાથી ભારતમાં પ્રત્યેક વ્યક્તિ કે જેને ગુનાહિત કાયદાને આધીન કરવામાં આવે છે તેના માટે ગંભીર પ્રતિક્રિયાઓ હશે, પછી ભલે તે ગુનાનો ભોગ બને છે, અથવા આરોપી છે, અથવા ફક્ત ન્યાયી અને શાંતિપૂર્ણ સમાજમાં જીવવા ઇચ્છતા વ્યક્તિ તરીકે. તદ્દુપરાંત, ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલી લોકોને જુદી જુદી અસર કરે છે. ધાર્મિક લઘુમતીઓ, તેમજ ગરીબ, દલિત અને આદિવાસી સમુદાય, પોલીસ હિંસા દ્વારા ગુનાહિત ન્યાય પ્રણાલીનો ભોગ બને છે, લાંબા સમય સુધી અંતર્ગત અટકાયત કરે છે, કડક સજા કરે છે અને નબળી કાનૂની રજૂઆત કરે છે. લિંગ આધારિત હિંસાનો અતિશય અનુભવ કરનારી મહિલાઓ, ટ્રાંસજેન્ડર લોકો અને જાતીય લઘુમતીઓને ગુનાહિત ન્યાય પ્રણાલી દ્વારા અવારનવાર નિરાશ કરવામાં આવે છે. આપણામાંના દરેક માટે અને ખાસ કરીને આપણા સમાજના સૌથી પછાત સભ્યો માટે ગુનાહિત કાયદામાં થયેલા સુધારાની અસર જોતાં, તે જરૂરી છે કે આપણે સમજીએ કે શું થઈ રહ્યું છે. આ વેબસાઇટ, હાલમાં હાથ ધરવામાં આવેલી સુધારણા પ્રક્રિયાની સમસ્યાઓ સમજવામાં મદદ કરવા માટે છે.

આ પાનાં પર, અમે સમિતિની રચના અને કામગીરી અંગેના મુખ્ય વાંધાઓને સારાંશ આપીએ છીએ. આ ચિંતાઓ મુખ્યત્વે સમિતિની બિન-પ્રતિનિધિ રચના, તેની બાકાત પદ્ધતિઓ, તેની કામગીરીની અસ્પષ્ટતા, પૂછાયેલા પ્રશ્નોની રચના અને તેના કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટેની સાંકડી સમયરેખાઓ સાથે સંબંધિત છે. કાયદેસર તાલીમ છે કે નહીં તે ધ્યાનમાં લીધા વિના, અમે અમારી ચિંતાઓને એવી રીતે ચર્ચા કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે કે જે દરેકને ઊપલબ્ધ હોય અમારો ઉદ્દેશ મજબૂત બનાવવાનો છે કે આ સમિતિનું સંચાલન એ એક લોકહિતનો મુદ્દો છે, જેની આપણે બધાને ચિંતા કરવી જોઈએ.

જ્યારે સમિતિનો ઉદ્દેશિયત ઉદ્દેશ એ સુધારણાને સૂચવે છે જે બંધારણીય મૂલ્યોને પ્રાધાન્ય આપે છે, અને વ્યક્તિઓ, સમુદાયો અને રાષ્ટ્રની સલામતી અને સુરક્ષા કરે છે, તે ખૂબ જ ભરચક સમય દરમિયાન આવે છે. દેશના લોકો વૈશ્વિક કોવિડ-૧૯ રોગચાળો દ્વારા પીડાઈ રહ્યા છે, જે દરમિયાન સરકારે નાગરિકોના મજૂર, પર્યાવરણીય અને જમીનના અધિકારને અસર કરતી ઘણી દૂરગામી 'સુધારા' શ્રેણીની દરખાસ્ત કરી છે. કાર્યકરો, વિદ્યાર્થીઓ, લઘુમતીઓ અને અન્ય લોકોમાં શિક્ષણવિદો સામે સરકાર કડક ફોજદારી કાયદાઓ (જેમ કે નેશનલ સિક્યુરિટી એક્ટ 1980 (એનએસએ) અને ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) અધિનિયમ 1967 (યુએપીએ)) ની પસંદગી પસંદગીપૂર્વક કરી રહી છે. આ પૃષ્ઠભૂમિ સામે, તે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે કે મહત્તમ પારદર્શિતા અને જવાબદારી સાથે ગુનાહિત કાયદાના કાર્યોના વિવિધ પાસાં સુધારવા, ન્યાયીપણા અને ન્યાયના મૂલ્યોને સમર્થન આપવા માટે એક વ્યાપક આદેશ આપતી સમિતિ. જ્યારે ગુનાહિત કાયદાના વિવિધ પાસાંમાં સુધારો કરવો જરૂરી છે, ત્યારે આ સમિતિ સાથેના નીચેના મુદ્દાઓ તેની શક્યતાને સંભવિત કરે છે કે તે તેની જવાબદારીઓને યોગ્ય રીતે નિભાવવા માટે સક્ષમ હશે.

1. અસ્પષ્ટ

એ. સમિતિની રચનાની શરતોની રચના ત્યારથી જાહેર કરવામાં આવી નથી. આ સમિતિના કાર્ય અને ભલામણો માટેનો માળખું સ્થાપિત કરે છે અને આ સમિતિ શું કરે છે / નથી તે સમજવા માટે હિતાવહ છે.

બી. કમિટીએ પરામર્શની પ્રક્રિયા દરમિયાન પ્રાપ્ત કરેલા બધા જવાબો પ્રકાશિત કરવાનું કામ હાથ ધર્યું નથી. સમિતિના અંતિમ અહેવાલમાં ગેરરીતિ અને વિકૃતિને રોકવા માટે આ મહત્વપૂર્ણ છે.

2. સમયરેખાઓ

એ. સમિતિની સ્થાપના કોવિડ -19 વૈશ્વિક રોગચાળાની મધ્યમાં કરવામાં આવી હતી. લેખન સમયે, વિશ્વ કરતા અન્ય કોઈ દેશમાં (યુએસએ અને બ્રાઝિલ સિવાય) ભારત કરતાં કોરોનાવાયરસના કિસ્સા વધારે નથી. ભારતીય નાગરિકો આ પરિસ્થિતિના અનેક નકારાત્મક પ્રભાવોથી બચી જવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે, જેમાં જાહેર આરોગ્યસંભાળ માળખાકીય સુવિધાઓ પર મોટા પ્રમાણમાં તાણ અને બેરોજગારીના દરમાં વધારો થાય છે. આ સમયે હોદ્દાદારોની inંડાણપૂર્વક, રોકાયેલા ભાગીદારીની અપેક્ષા રાખવી શક્ય નથી.

બી. વેબસાઇટ અનુસાર, સમિતિનો હેતુ ગુનાહિત કાયદામાં સુધારાની ભલામણ કરવાનો છે, જેમાં સ્પષ્ટ, સ્પષ્ટ અને પ્રક્રિયાત્મક કાયદાઓનો સમાવેશ થાય છે. બદલામાં આ પ્રત્યેક કેટેગરીમાં એક વ્યાપક મહત્વાકાંક્ષા હોય છે. ઉદાહરણ તરીકે, નોંધપાત્ર કાયદાઓનો વિભાગ આવરી લે છે કે ગુનાઓને કેવી રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવો જોઈએ; કયા વર્તનને ગુનાહિત માનવું જોઈએ; જ્યારે કોઈને ગુનો કરવાના ઇરાદા વગર સજા થઈ શકે છે; ગુનો કરવાનો પ્રયાસ કરવા માટે વ્યક્તિ કયા સંજોગોમાં જવાબદાર બની શકે છે; જ્યારે કોઈ દોષી સાબિત થાય છે ત્યારે રાજ્યએ કેવી પ્રતિક્રિયા આપવી જોઈએ; જ્યારે ગુનાના તમામ તત્વો હોવા છતાં પ્રતિવાદીને નિર્દોષ જાહેર કરવો જોઈએ; ભારતીય દંડ સંહિતા 1860 (આઈપીસી) હેઠળની કઈ વ્યાખ્યાઓને સુધારવી જોઈએ; નિષ્ક્રિયતાની સજા કયારે થવી જોઈએ, ગુનાઓને કેવી રીતે આઈપીસી હેઠળ વર્ગીકૃત કરવા જોઈએ અને આવા અન્ય સુધારા જરૂરી હોય તે રીતે. આ દ્વ પ્રશ્નાવલિઓની શ્રેણી દ્વારા સમિતિ દ્વારા સમીક્ષા કરવામાં આવતા કાયદાઓની માનાં ત્રણ કેટેગરીમાં ફક્ત એક છે. તેમ છતાં, આ સમગ્ર સલાહકાર કવાયત ૩ જુલાઈ, ૨૦૨૦ થી ઓક્ટોબર, ૨૦૨૦ સુધીમાં લગભગ ત્રણ મહિનામાં પૂર્ણ થવાની છે. સમિતિએ ૬ પ્રશ્નાવલિ જવાબો રજૂ કરવા માટે ઓવરલેપિંગ ટાઇમ ફ્રેમ્સ નક્કી કરી છે, જેમાં સંભવત ત્રણસો (૩૦૦) પ્રશ્નો હોઈ શકે છે. આટલા ટૂંકા ગાળામાં સમગ્ર ગુનાહિત ન્યાય પ્રણાલીના અધ્યયનને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તેવું વાસ્તવિક અથવા ઇચ્છનીય નથી. સામાન્ય સંજોગોમાં પણ, નાગરિકોને ત્રણ મહિનાની અંદર આ ફેરફારોની પહોળાઈ સાથે જોડાવાનું મુશ્કેલ બનશે. રોગચાળા દરમિયાન, તે લગભગ અશક્ય છે. સંદર્ભ આપવા માટે, તુલનાત્મક સ્કેલના ફોજદારી ન્યાય સુધારણા સાથે સંબંધિત છેલ્લી સમિતિ, માલીમાથ સમિતિએ તેનો અહેવાલ તૈયાર કરવામાં અઢીવર્ષનો સમય લીધો.

3. પ્રશ્નાવલિ

એ. પ્રશ્નાવલિ વ્યાપક છે. ઉદાહરણ તરીકે, છ પ્રશ્નોના માત્ર પ્રથમમાં 46 પ્રશ્નો શામેલ છે. તેમ છતાં, પ્રશ્નાવલિમાં ઓળખાતા ક્ષેત્રોમાં સુધારાની જરૂરિયાત અથવા સંદર્ભ અંગે સમિતિ દ્વારા કોઈ માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું નથી. કયા આધારે કમિટીએ નિર્ણય લીધો છે કે કાયદાના આ ક્ષેત્રોમાં સુધારાની જરૂર પડી શકે છે?

બી. પ્રશ્નાવલિ નબળી છે. પ્રશ્નો કાં તો અસ્પષ્ટ અથવા સમજણ પડે તેવા નથી હોતા, જ્યારે પ્રશ્નો હંમેશાં ખોટી પૂર્વધારણા કરે છે. જેની પાસે કાનૂની શિક્ષણનો લાભ નથી, તે માટે ચોક્કસપણે ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી ભાષા ઉપલબ્ધ નથી. નીચે આપેલ ઉદાહરણ આ મુદ્દાઓને સમજાવવામાં મદદ કરશે.

સમિતિના પ્રશ્નાવલિમાં રહેલી ભૂલોનું ઉદાહરણ: 'કડક જવાબદારી'

જે પહેલી પ્રશ્નાવલિ બહાર પાડવામાં આવી છે તેમાંથી એક સવાલ એ છે કે 'ગુનાના ઉદ્દેશ બ્લેકટ અને પ્રકૃતિને લગતા કયા સિદ્ધાંતો આઈપીસીમાં કડક જવાબદારી ગુનાઓ રજૂ કરવા માર્ગદર્શન આપશે?' કાનૂની મંડળની બહારના ઘણા લોકોને ખબર નહીં પડે કે તેનો વિચાર શું છે 'કડક જવાબદારી' શામેલ છે. કે 'કડક જવાબદારી' કેવી રીતે સમજે તે અંગે સમિતિ કોઈ સંકેત આપતી નથી. આ શબ્દને થોડું સમજાવવા માટે: સામાન્ય રીતે, જ્યારે પ્રતિવાદી તે હેતુપૂર્વક કાર્યવાહી કરે છે, અથવા તે ઉદ્દેશ્ય સાથે રજૂ કરે છે ત્યારે જ કોઈ કૃત્ય એ ગુનો માનવામાં આવે છે. પ્રતિબંધિત પરિણામ. મોટે ભાગે કહીએ તો, કડક જવાબદારી ગુનાઓ તે છે જ્યાં કૃત્ય કરનાર વ્યક્તિનો હેતુ સંબંધિત નથી. ઉદાહરણ તરીકે, જો કોઈ ચેક બાઉન્સ કરે છે, તો ચેક આપનાર વ્યક્તિને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવતો નથી કારણ કે તે વ્યક્તિ ચેકને dishonour (ચેક બાઉન્સ) રવાનો ઇરાદો ધરાવતી નહોતી. તેવી જ રીતે, કોઈ વ્યક્તિએ અતિશય સ્પીડિંગ કરનારને કાયદેસર પ્રતિબંધોથી મુક્તિ અપાશે નહીં કારણ કે તેણી પરવાનગી ગતિ મર્યાદાથી આગળ વધવાનો ઇરાદો ધરાવતી નહોતી. જો કે, 'કડક જવાબદારી' ની આ વિભાવનાની સીમાઓ શું છે તે વિશે કાયદો અથવા શિષ્યવૃત્તિમાં કોઈ કરાર નથી. જો ગુનેગાર ઇરાદાપૂર્વક બદલે બેદરકારીભર્યું વર્તન પ્રતિવાદી દ્વારા કરવામાં આવે તો કેટલાક લોકો કહેશે કે આ એક 'કડક જવાબદારી' ગુનો છે. અન્ય લોકો કહેશે કે કાયદો ફક્ત 'કડક જવાબદારી' લાદ કરે છે જ્યાં તે આરોપીને સજા કરે છે જે દોષી રીતે વર્તી ન હોય. આ શાળાનું શાસ્ત્ર મુજબ, બેદરકારીભર્યા પ્રતિવાદી દોષી રીતે કાર્ય કરે છે તેથી આપણે કડક જવાબદારી ગુનો તરીકે એ વર્તન સંદર્ભ આપી શકતા નથી. 'કડક જવાબદારી' તેઓ કેવી રીતે સમજે છે તે જાણ્યા વિના આ મુદ્દે સમિતિ સાથે જોડાવાનું અશક્ય છે. આ ઉપરાંત, સવાલ ચોક્કસ સંજોગોમાં કડક જવાબદારી સ્વીકાર્ય છે તે ધારણા પર આગળ વધે છે અને તે પછી / કેમ હોવું જોઈએ તે અંગેનો પ્રતિસાદ પૂછે છે. રજૂઆત કરી. કડક જવાબદારી ગુનાની ગંભીર પ્રતિક્રિયાઓને જોતાં - જો તમે કંઈપણ ખોટું કરવાનો ઇરાદો ન ધરાવતા હો ત્યારે પણ દોષિત માનવામાં આવશે - આ ઊંડી ચિંતાનો વિષય છે. સમસ્યાનું ક્ષેત્ર તરીકે આઈપીસીમાં કડક જવાબદારી ગુનાની ગેરહાજરીને ઓળખવા માટે શું સંશોધન કરવામાં આવ્યું તે બતાવવા સમિતિની વેબસાઇટ પર કોઈ ડેટા ઉપલબ્ધ નથી.

સી. સમિતિ પ્રશ્નાવલિઓને અનુક્રમમાં રજૂ કરવાની યોજના ધરાવે છે, પ્રથમ પદાર્થ સાથે વ્યવહાર કરે છે, પછી પ્રક્રિયા સાથે અને પછી છેવટે, પુરાવા સાથે. કાયદાના આ ક્ષેત્રોને અનુક્રમે વ્યવહાર કરવો તે વ્યવહારિક નથી કારણ કે તે બધા ઓપરેશનમાં સાથે જોડાયેલા છે. મોટે ભાગે કહીએ તો, ગુનાહિત કાયદા વર્ણવે છે. કાર્યવાહી અને બાહ્ય કાયદાઓ શાસન કરે છે કે અદાલતમાં ગુનો કેવી રીતે સાબિત થાય છે. હિસ્સો ધારકો નવા ગુનાઓ ઉમેરવા અથવા હાલના ગુનાઓમાં ફેરફાર સૂચવવા માંગે છે, પરંતુ ફક્ત આ શરત પર કે કાયદાહીના ઔચિત્યની બાંધકામ આપતી કાર્યવાહીગત અને બાહ્ય સલામતી આદરણીય છે. એકબીજાથી અલગતામાં પદાર્થ, પ્રક્રિયા અને પુરાવા વિશે ભલામણો કરવી શક્ય નથી.

4. કાર્યવાહી

એ. સમિતિ વિશેની માહિતી મુખ્યત્વે તેની વેબસાઇટ પર જાહેર કરવામાં આવી છે. સમિતિની પરામર્શમાં ભાગ લેવો આ સંસાધનોને ઊપલબ્ધ કરવા, તેના દ્વારા કેવી રીતે શોધખોળ કરવી તે જાણવાનું અને વેબસાઇટ કે જે ભાષા યલાવે છે તે સમજવા પર આધારિત છે (અંગ્રેજી) આ ભાષાઓની તીવ્ર બહુમતી અને ઓછા ઇન્ટરનેટ પ્રવેશ દ્વારા વર્ગીકૃત કરવામાં આવેલા દેશમાં શ્રેષ્ઠ સમયની પણ બાકાત પ્રક્રિયાઓ છે. કદાચ આ વાસ્તવિકતાનો સૌથી કડક અહેવાલ એવા અહેવાલોના રૂપમાં છે કે રોગચાળા દરમિયાન onlineનવાઇન વર્ગો accessકસેસ કરવામાં અસમર્થ હોવાના પરિણામે ભારતીય વિદ્યાર્થીઓ આત્મહત્યા દ્વારા મરી ગયા છે.

5. રચના

એ. સમિતિમાં ફક્ત પાંચ સભ્યો શામેલ છે, જેમાંથી બધાને અન્ય સંપૂર્ણ સમયની નોકરી છે. સમિતિના કામકાજની સમયમર્યાદા કેટલી સંકુચિત છે તે જોતાં, અમને નથી લાગતું કે સમિતિ સમર્થક અને લોકશાહી રૂપે પૂર્ણ-સમયના સભ્યો વિના તેના કાર્યોનું વિતરણ કરે તે શક્ય નથી.

બી. જાતિ, જાતીય, લિંગ, ધાર્મિક અથવા જાતિ લઘુમતીઓ તરફથી સમિતિમાં કોઈ પ્રતિનિધિત્વ હોવાનું જણાતું નથી. જ્યાં સુધી આપણે કહી શકીએ ત્યાં કામદાર વર્ગ અથવા અપંગ સમુદાયો તરફથી કોઈ રજૂઆત નથી. ફક્ત સંઘર્ષના ભર્યક વિસ્તારોમાં જવા દો, ઉત્તર ભારતમાં મર્યાદિત ભૌગોલિક ક્ષેત્રની બહારની સમિતિમાં કોઈ સભ્ય નથી. આ સીમાંત જૂથો સાથે કાર્યરત નાગરિક સમાજ સંસ્થાઓ તરફથી કોઈ પ્રતિનિધિત્વ નથી, જેમાંથી મોટાભાગના લોકો વારંવાર અતી કડક ભાષા માં અને અસુરક્ષિત હોય છે. જેઓ સૌથી વધુ ગુનાહિત કાયદાથી પ્રભાવિત છે, તેમને લોકશાહી કાયદેસરતા માટે, અને સુધારણા પ્રક્રિયા અર્થપૂર્ણ અને અસરકારક છે તેની ખાતરી કરવા માટે, પ્રક્રિયાનો ભાગ બનાવવી જોઈએ. ઉદાહરણ તરીકે, સમિતિએ આઇપીસી હેઠળ સન્માન હત્યાને કોઈ વિશિષ્ટ ગુનો બનાવવો જોઈએ કે નહીં, અને તેને કેવી સજા કરવી જોઈએ તે અંગેના મંતવ્યો માંગ્યા છે. સામાન્ય રીતે જાતિ, ધર્મ અથવા લિંગના આધારે પાવર સ્ટ્રક્ચર્સને સમર્થન આપવા માટે ઓનર હત્યા કરવામાં આવે છે. આ હાંસિયામાં વાત કરી શકે તેવા સભ્યોને શામેલ કર્યા વિના આ મુદ્દા પર સુધારણા રજૂ કરવી અનિચ્છનીય છે.

સી. ભારતના કાયદા પંચના કાયદાના વિવાદાસ્પદ ક્ષેત્રોની તપાસ કરવા અને જનતા સાથે વિસ્તૃત પરામર્શ કર્યા પછી સુધારાની ભલામણ કરવાના ચોક્કસ હેતુ માટે અસ્તિત્વમાં છે. લો કમિશનનો કોઈ સંદર્ભ લીધા વિના આ ધોરણ અને મહત્વના કામ માટે બાહ્ય સમિતિને સોંપવાનું કોઈ ઔચિત્ય નથી.

ઉપરોક્ત ટીકાઓના પ્રકાશમાં, સમિતિ તાત્કાલિક અસરથી કાર્ય કરવાનું બંધ કરે તે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે. જો ગુનાહિત કાયદામાં સુધારો લાવવાનો હોય, તો આ એક પ્રતિનિધિ સમિતિ દ્વારા, સમાવિષ્ટ અને પારદર્શક પ્રક્રિયાઓને પગલે પૂરતી પરામર્શ, સુસંગત પદ્ધતિઓ સાથે થવું જોઈએ અને કોવિડ -19 રોગચાળાની વિનાશક અસરોને એકવાર ઘટાડ્યા પછી.